

ВІДГУК

**офіційного опонента, доктора педагогічних наук,
професора Нечипоренко Валентини Василівни на дисертацію
Породько Мар'яни Ігорівни «Корекція психомоторного розвитку дітей з
розладами аутистичного спектру засобами фізичного виховання»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за
спеціальністю 13.00.03 – корекційна педагогіка**

Актуальність теми дисертаційного дослідження не викликає сумнівів у контексті загальнодержавного пріоритету максимального залучення дітей з особливими освітніми потребами до освітньої практики, необхідної для становлення особистості, як повноцінного учасника соціокультурних процесів. Особливої уваги у світлі цього пріоритету потребують діти з розладами аутистичного спектру, соціалізація яких є окремою проблемою сучасної педагогічної науки. Специфіка онтогенетичного розвитку дітей цієї нозологічної групи вимагає від фахівців пошуку та експериментальної перевірки інноваційних підходів до проведення корекційно-розвиткової роботи за ключовими напрямками, одним із яких є забезпечення психомоторного розвитку дитини. Досягнення достатніх показників за цим напрямком передбачає комплексне і диверсифіковане використання засобів фізичного виховання в рамках цілісної програми, розробленої на основі сучасної теорії і методології корекції психомоторного розвитку дітей з розладами аутистичного спектру. Саме такий системно-організаційний підхід до корекційно-педагогічного супроводу дошкільників цієї категорії можна розглядати як необхідну складову їх подальшого залучення до загальноосвітнього інклюзивного простору Нової української школи. Таким чином, дисертаційне дослідження М. І. Породько є актуальним і практично значущим не тільки в контексті розвитку дошкільної інклюзивної освіти, а й у світлі перспектив подальшої

реалізації головної освітньої реформи сучасної України – розбудови Нової української школи.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, оцінка її змісту та завершеності. На нашу думку, М. І. Породько розробила цілісний, логічний і несуперечливий науковий апарат дисертації, чітко визначила мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження. Обрана теоретико-методологічна основа дослідження враховує фундаментальні наукові праці, концептуальні підходи і методологічні положення, сукупність яких є необхідною і достатньою для організації ґрунтовного теоретико-експериментального дослідження проблеми корекції психомоторного розвитку дітей з розладами аутистичного спектру засобами фізичного виховання. Дисертанткою використано комплекс теоретичних, емпіричних і математико-статистичних методів дослідження, взаємодоповнення яких сприяло успішному проведенню констатувального і формувального експериментів за авторською концепцією корекційно-розвиткової роботи, розробленої з урахуванням сучасних інновацій у роботі з дітьми, які мають розлади аутистичного спектру.

Раціональна організація дослідницької роботи сприяла послідовному виконанню дисертанткою поставлених завдань. У трьох розділах роботи змістовно розкрито теоретико-методологічні основи психомоторного розвитку дітей з розладами аутистичного спектру, проаналізовано емпіричні дані за авторською методикою діагностики психомоторної функції дітей старшого дошкільного віку цієї категорії, за результатами формувального експерименту доведено ефективність розробленої корекційно-педагогічної програми.

Перший розділ дисертації має теоретико-методологічне значення, в цілісному вигляді репрезентуючи сучасний корекційно-педагогічний дискурс навколо проблеми психомоторного розвитку дітей з розладами аутистичного спектру. Цілком доречно автор експлікує основні

проаналізовані ідеї, положення і закономірності у теоретичній моделі системи заходів для корекції психомоторного розвитку дітей з розладами аутистичного спектру. Розроблена модель розкриває науково обґрунтовану послідовність корекційно-педагогічних впливів на кожному з трьох етапів роботи: підготовчому, етапі реалізації та підсумковому етапі.

Не викликає заперечень запропонована М. І. Породько система заходів з розвитку психомоторики дітей з розладами аутистичного спектру, що включає раціональне харчування і режим дня, загартування організму, корекційні заняття в закладі освіти і в домашніх умовах, гімнастику, фізкультхвилинки, фізкультурні свята і розваги, прогулянки і самостійну рухову діяльність. Передбачена в теоретичній моделі координація корекційно-педагогічних впливів сім'ї, закладів дошкільної освіти і реабілітаційних центрів дозволяє забезпечити інституційну синергію у практичній організації роботи з корекції психомоторного розвитку дітей з розладами аутистичного спектру.

У *другому розділі* дисертантка розкриває методичну специфіку діагностики психомоторної функції дітей старшого дошкільного віку з розладами аутистичного спектру та отримані результати емпіричного дослідження, проведеного за цим напрямом. При розробці експериментальної діагностичної методики М. І. Породько критично аналізує і враховує сучасні підходи до діагностики психомоторної функції дітей старшого дошкільного віку з розладами аутистичного спектру, сукупність яких визначає новітні парадигмальні орієнтири організації комплексного фахового оцінювання стану психомоторного розвитку дошкільників зазначеної категорії. Завдяки ґрунтовному опрацюванню дисертанткою методологічно значущих питань діагностики, розроблена методика інтегрує апробовані ідеї як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, інноваційний досвід яких має незаперечну цінність у контексті проблеми дослідження. Позитивної оцінки заслуговує чіткий і послідовний опис організаційно-процедурних аспектів діагностики, яка була проведена кваліфіковано і

раціонально, з дотриманням методичних вимог і етичних норм обстеження дітей.

Отримані емпіричні дані інтерпретуються авторкою не тільки з дослідницької позиції порівняння ключових діагностичних показників, констатованих у дітей із розладами аутистичного спектру та дітей із типовим розвитком, а й за методикою кластерного аналізу, застосування якого дозволило виокремити чотири кластери: «середній», до якого увійшли 44,8% від загальної кількості обстежуваних дітей із розладами аутистичного спектру; «низький з тенденцією до зростання» (6,9% дітей цієї категорії); «середній з тенденцією до спадання» (17,2% дітей); «критичний» (31,1% обстежених дошкільників, які мають розлади аутистичного спектру). Деталізована, чітка і несуперечлива характеристика кожного із зазначених кластерів є цінним внеском дисертантки у сучасну методикау діагностичного обстеження стану психомоторного розвитку дітей з розладами аутистичного спектру і, безперечно, в належній мірі репрезентує один із основних компонентів наукової новизни дисертаційної роботи.

Третій розділ дисертації містить опис розроблених М. І. Породько змістового і методичного аспектів розвитку психомоторної функції дітей дошкільного віку з розладами аутистичного спектру, представлених корекційно-педагогічною програмою і відповідною методикою роботи фахівця, а також аналітично розкриває результати формульованого експерименту, спрямованого на перевірку їх ефективності. Високий рівень інтенсивності і дієвості системи корекційно-педагогічних впливів забезпечений дисертанткою за рахунок проведення значного обсягу занять, загальна кількість яких складає 696 (по 24 заняття з кожною дитиною). Завдяки методично правильній організації формульованого експерименту дотримано визначені М. І. Породько принципи корекційно-педагогічної роботи, зокрема, принцип диференційованого та індивідуального підходу, згідно з яким заняття проводилися у групах по 3-4 дитини приблизно одного рівня розвитку. Не викликає заперечень представлений у підрозділі 3.3

математико-статистичний аналіз динаміки психомоторного розвитку дітей дошкільного віку із розладами аутистичного спектру, який підтвердив ефективність формувального експерименту і доцільність використання фахівцями розробленого програмно-методичного забезпечення корекційно-розвиткової роботи за цим напрямом.

Наукова новизна роботи є безперечною, оскільки дисертанткою *вперше* модифіковано методику визначення психомоторного розвитку, запропоновану М. П. Вайзманом, апробовано її на дітях із розладами аутистичного спектру; науково обґрунтовано корекційно-педагогічну програму з корекції психомоторного розвитку у дітей із розладами аутистичного спектру засобами фізичного виховання; досліджено особливості психомоторного розвитку дітей старшого дошкільного віку з розладами аутистичного спектру. За підсумками дослідження *уточнено і конкретизовано* відомості щодо психомоторного розвитку дітей дошкільного віку з розладами аутистичного спектру, що є визначальним у процесі розробки корекційної програми; методику оцінювання психомоторного розвитку дітей старшого дошкільного віку з розладами аутистичного спектру. *Подальшого розвитку набула* система корекційно-розвиткової роботи з психомоторного розвитку дітей старшого дошкільного віку з розладами аутистичного спектру в закладах дошкільної освіти та реабілітаційних закладах.

Практичне значення дисертаційного дослідження зумовлене можливостями використання його результатів за декількома напрямками роботи, зокрема: з метою підвищення ефективності корекційно-розвиткової та навчально-виховної роботи в навчально-реабілітаційних центрах, закладах дошкільної освіти, в сім'ї; у процесі створення навчальних програм, підручників, посібників для студентів, які навчаються за психологічними та педагогічними спеціальностями; у системі підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців за спеціальностями: «Фізичне виховання», «Спеціальна освіта», «Дошкільна освіта», «Психологія», «Фізична

реабілітація та ерготерапія»; у подальших наукових дослідженнях. Впровадження методичних рекомендацій, адресованих корекційним педагогам, логопедам, психологам, інструкторам фізичного виховання, вихователям закладів дошкільної освіти, реабілітологам і соціальним педагогам, сприятиме організації практики корекції психомоторики дітей старшого дошкільного віку з розладами аутистичного спектру на засадах системності, комплексності, варіатизації, диференціації та індивідуалізації.

Повнота викладу основних положень дисертації в опублікованих працях. Аналіз змісту дисертаційної роботи і публікацій за темою дослідження свідчить про достатню репрезентацію основних концептуальних положень і отриманих результатів у необхідній кількості наукових праць, серед яких – навчальний посібник, 5 статей у вітчизняних періодичних фахових виданнях, 6 публікацій апробаційного характеру, які свідчать про достатнє обговорення матеріалів дисертації у фахових спільнотах міжнародного та всеукраїнського рівнів.

Відповідність змісту автореферату основним положенням дисертації. Автореферат сконцентовано розкриває всі основні результати науково-педагогічного дослідження М.І.Породько і відповідає чинним вимогам до обсягу, структури та змісту автореферату кандидатської дисертації.

В цілому позитивно оцінюючи наукове та практичне значення оригінального і самостійного дослідження, вважаємо за необхідне висловити ряд зауважень:

1. У підрозділі 2.1 розкривається експериментальна методика діагностики психомоторної функції дітей старшого дошкільного віку з розладами аутистичного спектру. Безперечною перевагою цієї методики є інтегральний підхід до діагностики, що дозволяє комплексно проаналізувати емпіричні показники функціонального стану, фізичного та психомоторного розвитку дитини. Разом із тим, враховуючи проблематику дослідження і специфіку розвитку дітей з розладами аутистичного спектру, доцільним було

б доповнення розробленої методики діагностичним блоком, спрямованим на аналіз соціально-комунікативних аспектів психомоторного розвитку дітей зазначеної категорії. Оскільки дисертантка досліджує динаміку розвитку дітей дошкільного віку, провідною діяльністю яких на цьому онтогенетичному етапі є гра, можна рекомендувати доповнити експериментальну методику діагностичними завданнями, що дозволяють визначити рівень ефективності психомоторної функції дошкільників з розладами аутистичного спектру в умовах рухливих ігор, у фізкультурно-спортивних ситуаціях взаємодії з однолітками. Діагностична цінність таких ситуацій полягає у визначенні рівня готовності дітей з розладами аутистичного спектру до реалізації психомоторної функції не тільки у специфічних умовах педагогічної діагностики, а й у реальному соціально-комунікативному процесі, що є особливо важливим для дошкільників саме цієї категорії.

2. У підрозділі 3.1 дисертантка виділяє принципи спеціальної педагогіки, які були покладені в основу корекційної методики розвитку психомоторної функції дітей дошкільного віку з розладами аутистичного спектру засобами фізичного виховання. Водночас, у підрозділі 3.2 при розкритті методичних рекомендацій для корекційних педагогів, логопедів, психологів, які працюють з дітьми старшого дошкільного віку з розладами аутистичного спектру, наведені принципи спеціальної педагогіки та фізичного виховання. Структурно-семантичний аналіз дозволяє констатувати, що теоретико-методологічна спрямованість принципів двох зазначених груп у значній мірі перетинається (наприклад, майже ідентичними за сутнісними ознаками є принцип диференційованого й індивідуального підходу і принцип диференціації та індивідуалізації, принцип корекційно-компенсувальної спрямованості освіти і принцип компенсаторної направленості педагогічних дій, принцип соціально-адаптувальної спрямованості освіти і принцип пріоритетної ролі мікросоціуму). Тож, визнаючи керівне практичне значення зазначених

принципів, рекомендуємо дисертантці у подальших науково-методичних працях переглянути зазначені дві групи і узагальнити їх до єдиного переліку, що не міститиме внутрішнього логіко-сміслового дублювання.

3. До наукової новизни дослідження віднесено те, що в дисертації вперше визначено і теоретично обґрунтовано структуру, зміст і методичне забезпечення корекційно-педагогічної програми роботи з дітьми дошкільного віку з розладами аутистичного спектру. У підрозділі 3.2 дисертантка ґрунтовно характеризує цю корекційно-педагогічну програму і наводить приклади занять і вправ, що проводилися на етапі її експериментальної перевірки. Позитивно оцінюючи практичну цінність наведених авторкою зразків корекційно-педагогічної роботи, вважаємо доцільним доповнити їх цілісним тематичним планом і конспектами занять, що сприятиме використанню фахівцями методичних матеріалів за темою дослідження.

4. У підрозділі 3.2 представлені методичні рекомендації для корекційних педагогів щодо розвитку психомоторики дітей старшого дошкільного віку із розладами аутистичного спектру, розроблені дисертанткою на основі аналізу наукової літератури та власного експериментального дослідження. Наведені методичні рекомендації охоплюють основні аспекти практичної корекційної роботи з дітьми зазначеної категорії, пропонуючи фахівцям дієвий і конкретний алгоритм дій, спрямованих як на залучення кожної дитини до групової фізкультурно-оздоровчої роботи, так і на надання їй індивідуалізованої педагогічної допомоги відповідно до її особливих освітніх потреб. Зокрема, методична рекомендація №3 стосується доцільності включення вправ з розвитку чи корекції психомоторики у програми корекції, що розробляються і реалізуються мультидисциплінарною командою спеціалістів. Погоджуючись із важливістю дотримання цієї рекомендації, вважаємо, що її виконанню суттєво сприяло б укладання дисертанткою методичного банку найбільш ефективних вправ зазначеної спрямованості, практична цінність яких підтверджена в ході експериментальної роботи. Наявність такого

методичного банку в окремому додатку була би цінним практико-орієнтованим ресурсом для педагогів, які починають працювати з цією категорією дітей у складі мультидисциплінарної команди.

Висловлені зауваження та побажання є дискусійними і не применшують високої оцінки наукового рівня і практичного значення дисертації, що кваліфікується нами як цілісне, ґрунтовне та завершене дослідження теоретико-методологічних основ і програмно-методичного забезпечення корекції психомоторного розвитку дітей з розладами аутистичного спектру засобами фізичного виховання.

Загальний висновок. Отже, дисертаційна робота на тему «Корекція психомоторного розвитку дітей з розладами аутистичного спектру засобами фізичного виховання» відповідає вимогам Порядку присудження наукових ступенів, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами), а її авторка Породько Мар'яна Ігорівна, заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.03 – корекційна педагогіка.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
ректор комунального закладу вищої освіти
«Хортицька національна
навчально-реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради

В. В. Нечипоренко

